

zastupitelstvech. Není pochyby, že situace v parlamentě nedá se držet dále nežli bude nezbytně nutno. Čeká se jen na skončení říšských konferencí. Že také autorita Anglie ve světě mezinárodním trpí touto vládní nejistotou, je zřejmo.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

DR. KAREL GALLA: POKROK JAKO IDEA A SOCIÁLNÍ SKUTEČNOST. Praha, kom. Řivnáč 1930. 390 str. (Práce z vědeckých ústavů Fil. fak. XXVI.)

Kniha Dra Gally je svým rozsahem pozoruhodným zjevem v české literární produkci sociologické. Také vnějšími znaky vědeckého aparátu, hojnou dokumentací a častými citáty z velmi četné světové literatury vzbudí příznivý dojem v čtenáři, pokud se jí zběžně probírá, aby si utvořil první celkový dojem. Je proto nutno, abychom knize věnovali bližší pozornost a vědeckým rozbořem pokusili se najít pro ni místo, které jí v naší sociologické literatuře náleží.

Především několik slov k *pojetí díla* a k celkovému *sociologickému stanovisku* autorovu. Dr. Galla vzal si za úkol studovati pokrok a to jako ideu a sociální skutečnost. Tím je jasně dáno jeho stanovisko sociologické: pokrok skutečně existuje. Potvrzuje to ostatně citát z prof. Foustky, uvedený jako motto, v němž se praví, že pokrok náleží k přísným pozitivním poznatkům. Dr. Galla nemohl však pominouti v sociologii rozšířený názor, platný téměř všeobecně za vědecký, že pokrok je výsledkem našeho hodnocení, které není vždy stejné ani u všech lidí a že tedy pokrok jako sociální skutečnost objektivní neexistuje. Uznal proto ve shodě s moderní sociologií, že pokrok je illusí, fikcí a rozhodl se, že bude studovati to, co se za pokrokové hodnotí, t. j.: »illusí, fikcí, víru, pověru pokroku«. Tak se dostal na stanovisko protichůdné názvu a také mottu knihy, prohlašujícím pokrok za přísný pozitivní poznatek. Tento *základní rozpor* je velmi vážným minus pro vědeckou cenu díla, je však bohužel zastíněn dalšími rozpory, mnohem hlubšími a vážnějšími.

V prvé části knihy studuje autor teorie pokroku t. j. myšlenky o pokroku formulované vědci a filosofy. Je to úvod k vlastnímu studiu pokroku. Jak však bude tento pokrok studovati, je-li pouhou fikcí? Autor si měl přiznati poctivě, že pokrok studovati nemůže, když ve skutečnosti neexistuje. On však potřeboval zachránit nějak předmět své práce, proto místo pokroku samého zkoumá jen »ideu pokroku jakožto daný fakt« (231 ř. 38). Tedy vlastně totéž co studoval v prvé části. Říká-li na rozdíl od teorií pokroku, že v druhé části mu jde o myšlenku pokroku jako o sociální skutečnost (kdežto dříve šlo o pouhou myšlenku), činí rozlišení, kterého ve skutečnosti není. Všechny myšlenky teoretiků pokroku byly pojmově formulovány, uveřejněny a rozšířeny a jsou tedy sociální skutečností stejně jako myšlenky »pokroku jako sociální fakt«. Oba předměty jsou stejně sociální skutečností, patří do prvé části, v níž se studuje pokrok jako idea. Jako skutečnost tedy tímto programovým prohlášením autor pokrok nezachránil, předmět studia jím nezískal. Nebylo to ani možno, dokud trvá na tom, že je empirickým sociologem, jak několikrát v knize prohlašuje.

Jako empirický sociolog ví, že hodnotit nesmí a nemůže. Nuže není-li mu to dovoleno a uniká-li mu tak pokrok, jehož podstatným znakem je hodnocení (na jevy pokrokové a nepokrokové), chce studovati alespoň *hodnocení obsažené v myšlence pokroku*. Kdyby zachoval takto nově formulovaný program, nestudoval by nikdy pokrok sám a nemohl pak ovšem ani vybudovati »Syntetickou teorii pokroku«, jak nazývá třetí část knihy, v níž je uložen jeho vlastní vědecký výzkum. Proto nepozorovaně ve vypracování syntetické teorie pokroku vsouvá do svého empirického rámce naprosto neempirické stanovisko, přechází od studia pokroku jako myšlenky a jako hodnocení *k pokroku samému jako sociální skutečnosti*. K tomu pokroku, který sám prohlásil za fikci a illusí, tedy nevědecký pojem. Tento druhý obrat, tento *nový hluboký a zásadní rozpor* provedl autor nenápadně v záplavě nesourodých myšlenek, citací a odkazů tak, aby si čtenář myslel, že autor svoje metodologické empirické

stanovisko neopustil a přes to, aby zůstal v přesvědčení, že má před sebou nikoli rozbor myšlenky o pokroku, nýbrž rozbor pokroku samého. Mluví pak už s úplnou samozřejmostí o pokroku jako skutečnosti. Výslovně to prohlašuje na str. 376, 35, na str. 352, ř. 23-4 mluví dokonce o »pokroku objektivním«. Potvrzují to ostatně i definice pokroku na stránkách 270, 303 a 307. Tím podtrhl autor základnu své práci, neboť vše, co v druhé části vypracoval, předem prohlásil za nesprávné a ne skutečné, za »illusi a fikci«. Vědecké stanovisko autorovo mohli bychom srovnati s posicí člověka, který chtěl psát knihu třeba o lesních skřítcích. Než k ní došel, přesvědčil se vědecky, že vůbec neexistují. Přes to nerad by opustil svoji práci a proto studoval alespoň bajky o nich. Nakonec pak vědeckými operacemi došel tak daleko, že Vás poučil, kde všude lesní skřítkové »skutečně« existují a co kde komu »objektivně« provedli.

Ještě několik slov k *předmětu* autorova studia. Jaký vlastně je a kolik jich je? Dle názvu jeho knihy jsou to předměty *dva*: pokrok jako idea a jako sociální skutečnost. Dle programu práce splývají oba předměty v *jeden*, neboť pouhá idea a idea jako sociální skutečnost jsou, jak jsme výše ukázali, jedno a totéž, jsou obě sociálními skutečnostmi. Dle skutečného vypracování vyšly mu však předměty *tři*: pokrok jako pouhá myšlenka, pokrok jako jevy pokrokově hodnocené a pokrok jako objektivní skutečnost. Ve své práci tato stanoviska libovolně a bez důvodu zaměňoval.

Je-li základní pojetí knihy takto nejednotné a pochybené, mohli bychom očekávat, že alespoň ta její část, která je věnována reprodukování cizích teorií, bude dobrou informací o svém předmětu. Bohužel ani to nemůžeme konstatovati. Autory, které Dr. Galla ve svém přehledu uvedl, vybral a zpracoval dle zcela náhodných a libovolných hledisk. Tak Spenglerovi věnoval celých 16 stran, bezvýznamnému Federicimu 5 stran a uvedl z jejich prací myšlenky nemající nijaké důležitosti pro základní myšlenku knihy. Zato Tardeovi, Marxovi a Bergsonovi věnoval po jedné stránce nebo ještě méně. Proč tak libovolná míra? Proč, což je mnohem vážnější nedostatek, pominul teorii Vierkantovu, který anticipoval Spenglera, Engelhardta s jeho teorií pokroku jako vývoje krutosti, teorie velikána americké sociologie Cooleye věnované pokrokům demokracie, veřejného mínění sociálního rozvrstvení, státu atd. a konečně jednu z nejpracovanějších a nejdůležitějších teorií pokroku v moderní době L. T. Hobhouse? Další nedostatky plynou z jeho úzkého pojetí pokroku, které se připíná jen na slovo pokrok. Vše, co není výslovně takto označeno, vynechává, ač věcně i logicky patří do jeho studie. Tak pomíjí všechny katastrofické změny společnosti, ač daly vznik teoriím pokroku (na př. S. Prince), teorie kulturních antropologů amerických (Wisler, Kroeber, Goldenweiser, Lowie) a všechny ostatní teorie sociálních změn, které je přece nemožno přejítí při studiu pokroku (Ogburn a Chapin s jejich teorií social change, Thurnvald, Groebner atd.). Nevyrovnal se také s největšími kritiky pokroku Sorokinem a Paretem, což bylo přece povinností toho, kdo sám dělá teorii pokroku. Je tedy jeho přehled teorií pokroku *neúplný* a ve zpracování uvedených autorů *nesourodý*.

Jakým způsobem podjal se autor zpracování vlastního programu? Jako empirický sociolog chtěl studovati přímo sociální skutečnost samu. Vymeziv ji jako pokrokové hodnocení, uvedl autor prostě, co se za pokrokové hodnotí. To měl být jeho studijní materiál. Empirický sociolog by přirozeně takový materiál sbíral v projevech autorů, v novinářských článcích a revuálních studiích, v románech a básních, v kinu a pod. To by byl materiál druhotný. Nejdůležitější by však bylo zjistit přímo ve společenském životě co se kdy za pokrokové hodnotí a to přímým pozorováním, dotazníky a pod. Místo toho autor prostě velmi obsírně vykládá, že »za pokrokové se hodnotí« to a ono. Prostě vykládá, to jest vlastně si celý materiál vymýšlí, ano *doslova vymýšlí*. Neboť proti všemu jeho tvrzení, že se to a ono hodnotí jako pokrokové, můžeme tvrdit, že se to za pokrokové nehodnotí. Neboť jsou lidé a společnosti, které hodnotí jako pokrokové třeba pravý opak toho, co prohlašuje autor. Jinak přece hodnotí zbožný a bezbožný, socialista a kapitalista, umělec a obchodník atd. Při tomto způsobu práce bylo by ovšem bláhové žádat, aby autor svůj materiál ověřil, přesně umístil a datoval. Ani zdání po tomto základním předpokladu vědecké práce.

Ač empirický sociolog, autor ze svého (tak nemožnou cestou získaného) materiálu *nedochází k všeobecnějším poznatkům indukci*. Svoje všeobecné poznatky prohlásí buď předem a pak je ilustruje několika příklady nebo je připojí většinou zcela neorganicky k výkladu toho, co se za pokrokové hodnotí. Jeho text při tom oplývá velmi početným a nesprávným tříděním a kategorisováním, nesourodými řadami pojmů, jež se navzájem kryjí a jsou nejrůznějšího původu, lidového, fysikálního, technického nebo filosofického. Většinou jsou nepřesné, málokdy sociologické. Kde přece užije výrazu sociologického, je nepřesnost a nestálost v užívání běžná.

V nepřehledné směsi různých myšlenek a výrazů, kategorií, třídění a číslování narazíme téměř na každé stránce na *logické chyby* nebo prostě nesmysly. Příkladem: na str. 59., ř. 32 a 33 praví autor, že »sociální metodologie se nevyčerpává morfologií«, na str. 71, ř. 5—7. »Mravním pokrokem se rozumí nalézání nových stránek na starých formách«. Připojíme-li k tomu, že definice autorovy jsou většinou pouhé tautologie (na př. str. 270 a 302) nebo že vysvětlují pojem vědecký pojmem lidovým (str. 321, kde energii definuje námahou), zdá se nám, že je zbytečno uváděti další chyby logické nebo sociologické, jimiž kniha oplývá.

Na konec otázku: k jakému vědeckému výsledku došel autor svojí prací? K žádnému. Kniha zůstává až do konce nepřehlednou spleť myšlenek, aniž by dospěla k nějakému, byť i nesprávnému (vzhledem k chybnému základu metodologickému a noetickému) závěru neb poznatku. Není ani revisí názorů na pokrok, jak si autor v předmluvě předsevzal.

Shrneme-li, musíme konstatovati, že Dr. Galla:

1. nemá *noetického stanoviska* nebo spíše má střídavě stanoviska dvě: dle programu je *empirik*, přesvědčený, že pokrok neexistuje, dle zpracování je *idealistický filosof*, věřící v pokrok a studující jej. Nemá-li základního stanoviska, nemůže míti *ani pevného předmětu svého studia ani cíle*, k němuž chce svým studiem dojít; oba jsou základním noetickým stanoviskem podmíněny a dány

2. nemá *metodologického stanoviska*; ač chce být *empirikem*, pohybuje se cele jeho pojetí v duchu filosofie dějin. Neužil *ani na jednom místě některé z metod moderní empirické sociologie* (statistické, historicko-srovnávací a j.), pracoval pouhou *analýzou pojmů*

3. ač *empirikem* dle programu, *nezískal empiricky svůj materiál*, nikde sociální skutečnost přímo nepozoroval, *nikde nestudoval fakt samých*. Proto také nedospěl k vlastním poznatkům o sociální skutečnosti; co o ní ví, je *vyčteno* nebo *vyfilosováno*. Zůstal v celé knize na svém »abstraktním« stanovisku, s něhož nikde nesestoupil ke skutečné empirické práci

4. svůj předmět *nesprávně a libovolně zúžil*, vypustil všechny jevy i teorie, které do něho věcně patří, ač *nenesou přímo jméno pokroku*

5. v přehledu teorií pokroku *vynechal řadu základních autorů*. Ty, které uvedl, zpracoval *nesoustavně a nesourodě*. Také jejich *roztřídění je libovolné* a nevyplývá z povahy jejich teorií, nýbrž s hledisek vnějších

6. *nedodržel ve většině svých úvah plynulého myšlenkového postupu*. Jeho závěry většinou nejsou získány ani dedukcí ani indukci, jsou prostě neorganicky do textu vsunuty a autoritativně prohlášeny za platné, aniž by z předcházejícího textu vyplývaly

7. *dopustil se mnoha logických chyb a tautologií*

8. *nedošel k žádnému vědeckému výsledku*; bylo to předem vyloučeno jak nedostatkem stanoviska, tak nesprávným postupem a logickými chybami, jimiž postup je provázen. Dr. Otakar Machotka.

OSCAR JASZI: THE DISSOLUTION OF THE HABSURG MONARCHY. Chicago Press, Chicago, Ill., 1929. 488 stran. Index.

Profesor Oscar Jaszi z Oberlin College v Ohiu je známou evropskou autoritou problému bývalé Rakousko-uherské monarchie. Větší část svého života ztrávil na universitách v Kolozsvaru a v Budapešti. Ke konci světové války Dr. Jaszi byl jmenován ministrem Národních minorit v maďarské vládě